

Beantwoording van de 7 vragen uit het Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving (IAK)

Het Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving bevat normen waaraan goed beleid of goede regelgeving dient te voldoen. Uitgebreide informatie vind je op www.naarhetiak.nl (klik dan op de tekst "Naar het IAK" in de linker kolom).

1. Wat is de aanleiding?

De staatscommissie parlementair stelsel heeft op 13 december 2018 advies uitgebracht over de toekomstbestendigheid van het parlementair stelsel. In haar eindrapport doet de staatscommissie diverse aanbevelingen die het kiesstelsel raken.

(A) Burgerforum kiesstelsel

De staatscommissie adviseert in haar eindrapport "het eerder door het Burgerforum Kiesstelsel uitgewerkte kiesstelsel in te voeren waarbij de persoonsstem meer gewicht krijgt dan nu het geval is". Bij brief van 1 juli 2020 heeft de minister van BZK aangegeven voornemens te zijn een wetsvoorstel voor te bereiden tot invoering van het Burgerforum kiesstelsel voor alle verkiezingen, behalve de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer.

(B) Waarborgsom en ondersteuningsverklaringen

De staatscommissie heeft maatregelen onderzocht om versplintering tegen te gaan. Opdat beter geborgd wordt dat nieuwe partijen over enige aanhang beschikken adviseert zij om:

(1) de waarborgsom, die nieuwe partijen betalen indien zij aan de Tweede Kamerverkiezing wensen deel te nemen, gefaseerd te verhogen van 9.000 naar 36.000 euro; en

(2) het aantal ondersteuningsverklaringen voor nieuwe partijen die willen deelnemen aan de Tweede Kamerverkiezing te verhogen tot 1.200.

Het kabinet heeft in zijn reactie van 26 juni 2019 aangegeven het voorstel tot verhoging van de waarborgsom over te nemen. Daarnaast wil het kabinet "het aantal vereiste ondersteuningsverklaringen verder verhogen dan door de staatscommissie is voorgesteld en denkt [zij] daarbij, voor landelijke verkiezingen, aan een aantal van tussen de 5.000 en 10.000."

De maatregelen onder (A) en (B) zijn gecombineerd in één wetsvoorstel.

2. Wie zijn betrokken?

Kiezers, zittende en nieuwe politieke partijen, kandidaten voor vertegenwoordigende organen, gemeenten, stembureaus en centraal stembureaus, waaronder de Kiesraad.

3. Wat is het probleem?

Zoals ook benadrukt in de kabinetsreactie van 2019, onderschrijft het kabinet het oordeel van de staatscommissie dat het huidige kiesstelsel in essentie voldoet, maar dat er verbeteringen in het stelsel nodig zijn om de binding tussen de kiezer en de personen die gekozen worden te kunnen vergroten.

Daarnaast hecht het kabinet eraan dat nieuwe partijen die aan verkiezingen willen deelnemen over enig draagvlak onder de bevolking beschikken. Met de verhoging van de waarborgsom en het aantal vereiste ondersteuningsverklaringen wordt beoogt (verdere) versplintering en niet-serieuze kandidaatstelling tegen te gaan.

4. Wat is het doel?

Het overkoepelende doel is om de binding tussen de kiezer en de personen die gekozen worden te vergroten. Het Burgerforum kiesstelsel kan hier een bijdrage aan leveren.

Met een verhoging van de waarborgsom en het aantal vereiste ondersteuningsverklaringen wordt de eis dat nieuwe partijen alleen aan verkiezingen kunnen deelnemen indien zij aantoonbaar

maken dat zij over enig draagvlak beschikken, versterkt.

5. Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?

Zie de antwoorden onder 3 en 4.

6. Wat is het beste instrument?

Gekozen wordt voor een wetsvoorstel tot wijziging van de Kieswet, aangezien in die wet de inrichting van het kiesstelsel is vormgegeven.

7. Wat zijn de gevolgen voor burgers, bedrijven, overheid en milieu?

Gevolgen kiesstelsel burgerforum

Het stelsel heeft gevolgen voor (1) de wijze waarop kiezers een stem uitbrengen en (2) de wijze waarop de toekenning van zetels aan individuele kandidaten (binnen een lijst) plaatsvindt.

Ad. 1. Het stelsel biedt kiezers de mogelijkheid om te kiezen voor een stem op een kandidatenlijst als geheel (met de volgorde van kandidaten zoals voorgesteld door de desbetreffende partij) of voor een stem op een individuele kandidaat van die lijst. Het stembiljet zal dan ook een andere vormgeving krijgen dan nu het geval is. In het stelsel krijgt een stem op een individuele kandidaat meer gewicht dan nu het geval is, waardoor de kans groter is (dan in het huidige kiesstelsel) dat deze kandidaten daadwerkelijk gekozen worden.

Ad 2. De verdeling van de zetels over de lijsten (partijen) blijft hetzelfde als nu het geval is: de stemmen die op een kandidatenlijst als geheel of op een individuele kandidaat zijn uitgebracht, worden bij elkaar worden opgeteld en zijn bepalend voor het aantal zetels dat een partij verwerft. De toekenning van zetels aan de individuele kandidaten zal echter veranderen. De nieuwe werkwijze kan als volgt worden samengevat:

- (1) De door een partij verworven zetels worden allereerst naar evenredigheid van de uitgebrachte stemmen verdeeld over enerzijds de kandidatenlijst als geheel (lijststemmen) en anderzijds de individuele kandidaten waarop direct stemmen zijn uitgebracht (kandidaatsstemmen).
- (2) Vervolgens worden eerst de zetels die aan de kandidatenlijst als geheel toevallen (lijstzetels), verdeeld. Dit gebeurt op basis van de volgorde van de kandidatenlijst.
- (3) Vervolgens worden de aan de individuele kandidaten toevallende zetels verdeeld (kandidaatszetels). Deze worden aan de nog niet op basis van lijstzetels gekozen individuele kandidaten toegekend in volgorde van het door hen behaalde aantal stemmen.

Gevolgen waarborgsom en ondersteuningsverklaringen

Nieuwe partijen die willen deelnemen aan een verkiezing dienen een hogere waarborgsom te betalen dan nu het geval is. Ook zullen zij voortaan meer ondersteuningsverklaringen moeten overleggen aan het centraal stembureau. Het gevolg hiervan is dat voor nieuwe partijen de drempel hoger wordt om deel te nemen aan de verkiezingen.